

Inspraakreactie West-Vlaamse Logo's op Conceptnota Beleidsplan Ruimte West-Vlaanderen

November 2022

Logo Brugge-Oostende vzw

Logo Leieland vzw

Logo Midden-West-Vlaanderen vzw

1 Wie zijn de West-Vlaamse Logo's?

Logo staat voor Lokaal Gezondheidsoverleg. Logo's werken in opdracht van de Vlaamse Overheid mee aan de realisatie van de Vlaamse gezondheidsdoelstellingen op lokaal niveau en ijveren voor minder gezondheidsklachten door milieuproblemen. In West-Vlaanderen zijn drie Logo's actief: Logo Brugge-Oostende vzw, Logo Leieland vzw en Logo Midden-West-Vlaanderen vzw.

De Logo's mobiliseren elk in hun regio zo veel mogelijk lokale actoren en organisaties om samen te werken aan een gezonde leefomgeving en een betere gezondheid voor iedereen. Het streven naar een gezonde publieke ruimte maakt hier integraal deel van uit. Dit resulteert in een ruim netwerk van lokale/regionale actoren. Het betreft organisaties in verschillende sectoren: lokale besturen, zorg & welzijn, onderwijs, gezinnen, vrije tijd & werk.

2 Reacties op de conceptnota

2.1 Gezondheid in de conceptnota?

Vanuit de West-Vlaamse Logo's merken we op dat heel wat belangrijke principes en concepten worden meegenomen bij de uitwerking van deze conceptnota. Voorbeelden zijn "een geïntegreerde benadering over beleidsdomeinen heen", "werken naar een duurzaam en kwaliteitsvol ruimtelijk beleid", "aandacht voor leefbaarheid", ...

Toch missen we een cruciale insteek in deze conceptnota, namelijk "gezondheid". Een snelle zoektocht doorheen de conceptnota levert slechts 2 hits op, waarvan één gaat over de opsomming van de tien kernkwaliteiten van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen. Volgens de bespreking in de conceptnota (pg 11) zitten de tien kernkwaliteiten mee in het gedachtegoed van de uitwerking van deze conceptnota. Zoeken we echter iets milder naar de term "gezond", dan vinden we die niet meer terug in de zin van menselijke gezondheid.

"Een goede gezondheid & welzijn' is nochtans één van de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde naties (Sustainable Development Goals of SDG's). De verschillende provincies engageerden zich eerder al voor deze internationale ambitie.

De Wereldgezondheidsorganisatie hanteert volgende definitie van gezondheid: "een toestand van volledig lichamelijk, geestelijk en maatschappelijk welzijn en niet slechts de afwezigheid van ziekte of andere lichamelijke gebreken."

Ruimtelijke ontwikkeling is bij uitstek een duurzame en efficiënte insteek om te werken aan de gezondheid van elke West-Vlaming. De gezondheid van de inwoners van onze provincie wordt bepaald door meer dan enkel de som van persoonlijke keuzes en genetische factoren. Ook de omgeving kan een hele grote rol spelen. Met 'omgeving' bedoelen we dan zowel de sociale omgeving als, specifiek voor het Beleidsplan Ruimte West-Vlaanderen, de fysieke omgeving.

De provincie heeft met deze nota invloed op de invulling van de fysieke ruimte. Hoe deze nu ingericht is en hoe deze verder ingepland en ingericht wordt naar de toekomst toe, biedt dan ook mogelijkheden om de inwoners niet alleen te beschermen tegen schadelijke gezondheidseffecten door een ongezonde leefomgeving, bijvoorbeeld slechte luchtkwaliteit, verkeersgeluid en hitte. Het is tevens een opportuniteit om gezondheid ruimer te bekijken dan alleen bescherming. Zo kan de publieke ruimte zo ingericht worden dat ze ook de fysieke en mentale gezondheid van de inwoners verbetert en versterkt! Bijvoorbeeld de positieve gezondheidseffecten van groen komen steeds meer naar voor uit wetenschappelijk onderzoek.

Door van in de beginfase van ruimtelijke invulling structureel rekening te houden met mogelijke gezondheidseffecten (zowel de negatieve maar zeker ook de mogelijks positieve), kunnen deze grote inspanningen meteen ook sterk renderen op gezondheidsvlak.

Het systematisch en structureel werken aan 'gezonde publieke ruimte' zou dan ook een essentieel onderdeel moeten zijn van elk ruimtelijk beleidsplan!

Wij zijn ons ervan bewust dat in de 'kennisgeving voor het milieueffectenrapport' inderdaad aandacht is voor gezondheid en dat deze in dat document niet beperkt lijkt te blijven tot gezondheidsbescherming. 'Gezondheid' en een 'gezonde omgeving' zijn echter méér dan belangrijk genoeg om expliciet op te nemen in het Beleidsplan Ruimte West-Vlaanderen.

Voorbeelden vanuit de conceptnota:

- PG 10: Ambitieniveau ruimtelijke ordening:
De ruimte ordenen zodat deze kwalitatief en duurzaam kan gebruikt worden.
- Ruimtelijke kwaliteit = de waarde van de ruimte: zowel economische waarde, belevingswaarde als toekomstwaarde.
- Duurzaam = de ruimte zo gebruiken en inrichten dat ze kan voldoen aan de behoeften van de huidige generatie, zonder daarmee de toekomstige generatie te belasten

Het ambitieniveau van de ruimtelijke ordening in West-Vlaanderen kan hoger liggen dan het "voldoen aan behoeften van de huidige generatie zonder de toekomstige generatie te belasten". De provincie zou ervoor kunnen kiezen om "duurzaam" te werken door ervoor te zorgen dat de gezondheid van de inwoners niet alleen beschermd, maar ook duurzaam verbeterd/bevorderd wordt.

- PG 58: "Ook de oppervlakte van de stallen in de veeteelt wordt steeds groter."

Deze trend heeft een groeiende impact op de inwoners van die gebieden. Zo kennen we ook specifiek in West-Vlaanderen al jaren een groeiende bezorgdheid over de potentiële gezondheidsimpact hiervan. Dit vormt dus mee een te benoemen en op te volgen uitdaging.

- PG 62: "Het gaat hierbij telkens om activiteiten met een aanzienlijke ruimtelijke impact en van sociaaleconomisch belang in West-Vlaanderen. Ze dragen bij tot het welzijn van de mens en tot diversificatie van de economie."

De term "welzijn" is niet afgebakend, en wordt wat ons betreft best vervangen of minstens aangevuld door de term "gezondheid".

- PG 70: "Iedere ruimtelijke ontwikkeling moet steeds getoetst worden aan deze vier principes" Het Beleidsplan Ruimte West-Vlaanderen is een grote kans om de levenskwaliteit, leefbaarheid én gezondheid van de West-Vlaming duurzaam te verbeteren als "Gezondheid beschermen én verbeteren" één van de toetsingsprincipes zou zijn.

- PG 76: in de conceptnota wordt vooral gesproken over "het fysisch systeem".

Nochtans is het chemisch en biologisch systeem (om in deze termen te blijven) cruciaal om de gezondheid van de West-Vlaming niet alleen te beschermen, maar ook nog te verbeteren. Zo is luchtkwaliteit een hele belangrijke gezondheidsdeterminant die momenteel sterk onderbelicht is in deze conceptnota.

- *PG 85: Leefbaarheid van de dorpen en steden: functies, kwaliteit en identiteit van de omgeving.*

Bij dit punt lijkt het ons belangrijk om “kwaliteit” ook expliciet te laten benoemen als “gezond”.

- *PG 102: Ontharden is ‘de bodemafluiting in de vorm van verharding en bebouwing verminderen door deze weg te nemen of waterdoorlatend te maken’. Hiermee creëren we ruimte voor groen, water, open ruimte, landbouw, ruimte voor nieuwe ontwikkelingen ...*

Ontharden is inderdaad een opportuniteit voor het anders en vooral beter inrichten van de beschikbare ruimte. Ook hier missen we bij het inrichten van deze beschikbare ruimte de aandacht voor gezondheid. Het is een opportuniteit om ook gezondheid hierbij mee te integreren.

2.2 Opportuniteiten om gezondheid te integreren

2.2.1 Over beleidsdomeinen heen werken

De Provincie beschikt over een multidisciplinair team van medewerkers die het sectoraal belang kunnen overstijgen. Aandachtspunt hierbij is dat ‘welzijn’ & ‘gezondheid’ al een aantal jaren geen bevoegdheden meer zijn van de Provincie. Beroep doen op externe expertise op het vlak van gezondheid kan een meerwaarde betekenen. De West-Vlaamse Logo’s zijn zeker bereid om hun expertise in te brengen rond ‘gezonde publieke ruimte’.

Voorbeeld vanuit de conceptnota:

- *PG 15: “We beschikken over een multidisciplinair en deskundig team van medewerkers die het sectoraal belang kunnen en durven overstijgen. Het is een pluspunt dat de beleidsdomeinen in de provinciale administratie minder sterk verkokerd zijn dan bij het Vlaamse niveau. Samenwerking over beleidsdomeinen heen is zowel een kans als een noodzaak. Het is belangrijk om raakvlakken, gemeenschappelijke doelstellingen en sectorale gevoeligheden te detecteren. De provincies kunnen dit in een breder en bovenlokaal perspectief plaatsen. Zo kunnen we oplossingen sturen naar een win-win situatie voor de ruimte én de verschillende partners.”*

Hierbij kan best aangegeven worden of en hoe beleidsdomeinen worden opgenomen die in de voorliggende nota nog niet vertegenwoordigd zijn door de provinciale administratie. We benoemen hier expliciet “gezondheid” als aanvullend benodigde sector.

2.2.2 Gezondheidsaspect hittestress ruimer benaderen

In de conceptnota worden de effecten van hittestress vooral benaderd vanuit het hitte-eiland aspect en dan nog vooral in steden. Daarnaast wordt dit aspect vooral gezien als hinder, niet als belangrijke vermijdbare gezondheidsimpact. Aandachtspunt is dat de verwachte temperatuurstijging door klimaatverandering niet enkel in steden voor negatieve gezondheidseffecten bij ouderen en kinderen zorgt. We adviseren daarom de effecten van hitte op de gezondheid los te zien van enkel het hitte-eiland effect in steden en dit ruimer te behandelen.

Voorbeelden vanuit de conceptnota:

- PG 31: *“De klimaatverandering is een wereldwijd fenomeen waaraan ook de provincie West-Vlaanderen niet zal ontsnappen. Projecties voorspellen tegen het einde van de eeuw een temperatuurstijging tussen 0,7°C en 5,0°C³⁹ (tegenover een 30-jarige historische periode van 1961 – 1990). Deze stijging kan een aanzienlijk effect hebben op het al bestaande hitte-eiland effect, waarbij de temperatuur in steden hoger ligt dan in de omringende landelijke gebieden.”*

Dit klopt, maar gaat voorbij aan het feit dat de jaarlijkse periodes van extra hitte (‘warme dagen’) al jaren een duidelijke negatieve gezondheidsimpact hebben op de bevolking. Deze impact zal inderdaad verder stijgen door de klimaatverandering. Hitte is dus een probleem waarop in dit Beleidsplan voldoende moet op worden ingezet. Daarnaast speelt het effect van hitte niet enkel in stedelijke hitte-eilanden. Het is er uiteraard wel extra aanwezig, maar neemt niet weg dat ook op alle andere locaties (buiten stedelijke hitte-eilanden) moet ingezet worden op voldoende groen-blauwe uitbouw om verkoeling te bieden aan de West-Vlaming. Dit kan naadloos gekoppeld worden aan de uitbouw van een gezond biodivers ecosysteem.

- PG 31: *“Vooral tijdens hittegolven geeft dit aanleiding tot een verhoogde menselijke blootstelling aan hittestress waarvan vooral ouderen en kinderen gezondheidshinder ondervinden”*

De reële gezondheidsimpact die tijdens jaarlijkse ‘warme dagen’ optreedt in Vlaanderen, gaat ver voorbij ‘gezondheidshinder’. De geschatte impact betreft niet alleen hinder, maar gezondheidsproblemen zoals uitdroging, hitte-uitputting, zonnesclag, hittekrampen, hitteberoerte, ... tot sterfte. We stellen daarom voor niet over ‘gezondheidshinder’ te spreken, maar bijvoorbeeld over “negatieve gezondheidsimpact”. Daarnaast is het correct dat vooral ouderen en kinderen die gezondheidsimpact ervaren, maar ook sociaal geïsoleerde personen, chronische zieke mensen, ... zijn doelgroepen die extra bescherming nodig hebben, ook in de publieke ruimte.

- PG 49: *“In de steden is het een uitdaging om het hitte-eiland effect te verlagen.”*

Dit is terecht, maar zoals eerder al aangegeven moet ook voldoende aandacht gaan naar voldoende en kwalitatieve groen-blauw uitbouw, zodat elke inwoner van West-Vlaanderen in zijn onmiddellijke omgeving toegankelijke, gezonde en, meer specifiek inzake het vermijden van de gezondheidsimpact van hitte, verkoelende ruimte terugvindt.

- PG 77: *“Afhankelijk van de exacte locatie (in een stad, in het landelijk gebied ...) wordt een doordachte functie op maat voorzien. Misschien is er nood aan publiek groen om hitte-eiland*effecten tegen te gaan?”*

Publiek groen heeft in de ruimte niet enkel een rol als ‘milderende maatregel’ tegen hitte-eiland-effecten, maar is ook al belangrijk om ook buiten hitte-eilanden voldoende schaduwplekken te voorzien om de negatieve gezondheidsimpact van hitte (“warme dagen”) te beperken. Zoals eerder opgemerkt komen de aanvullende positieve gezondheidseffecten van groen steeds meer naar voor uit wetenschappelijk onderzoek, waaronder de positieve impact op mentaal welbevinden. Daarom is het voor ons duidelijk dat het invullen van ruimte met kwalitatief en toegankelijk groen op vele locaties een gezondheidskundig aanzienlijke meerwaarde kan betekenen. Dit wordt dan ook best zo meegenomen.

2.2.3 Gezonde mobiliteit

De inrichting van de publieke ruimte heeft een grote invloed op hoe en hoeveel wij bewegen tijdens onze vrije tijd of tijdens onze actieve verplaatsingen. Een publieke ruimte die uitnodigt tot actief verplaatsen, zal ook een positieve invloed hebben op het mentale welbevinden en de gezondheidsimpact door luchtkwaliteit en geluid.

Een gezonde mobiliteit gaat uit van het STO(E)P-principe: Stappen, Trappen, Openbaar vervoer, Elektrische mobiliteit en pas in laatste instantie Privé individueel gemotoriseerd vervoer. De gezonde keuze moet de makkelijkste worden. Onder andere een doordachte planning en inrichting van de publieke ruimte helpen om daartoe te komen. De nodige infrastructuur hiervoor neemt tevens minder ruimte in dan die voor personenwagens. Dit is ruimte die dan voor andere (gezondere) doeleinden kan worden ingezet.

Voorbeelden vanuit de conceptnota

- PG 36: *“De sterke toename van de mobiliteit heeft geleid tot problemen van bereikbaarheid en leefbaarheid*, hoofdzakelijk in en rond steden en nabij concentraties van economische activiteiten.”*

Hier wordt enkel gesproken over het effect op de leefbaarheid, wat volgens de bijgevoegde begrippenlijst per definitie subjectief is. We benadrukken dat er een reële gezondheidsimpact is door o.a. fijn stof (vnl. PM_{2,5}) en NO_x afkomstig van gemotoriseerd verkeer. Deze gezondheidsimpact is meetbaar aanwezig en kan tot op niveau van statistische sector ingeschat worden met de E-HIS-tool van Agentschap Zorg en Gezondheid.

Gemotoriseerde mobiliteit is niet de enige bron, wel een belangrijke voor lokale blootstelling en daaruit volgende gezondheidsimpact voor de West-Vlaming.

- PG 59: *“Het vervoer van goederen en mensen zorgt voor een grote druk op de weginfrastructuur, wat ook bijdraagt aan de toename van files.”*

Hier wordt als nadelig effect van de grote verkeersdruk enkel de toename van files benoemd. Hoewel deze inderdaad een grote economische kost betekenen voor de maatschappij, is de gezondheidskost die luchtvervuiling en geluidsimpact hebben ook erg noemenswaardig en een belangrijke reden om te werken aan een duurzamer en gezonder transport. Dit wordt hier best ook zo benoemd.

- PG 60: *“West-Vlaanderen wordt geconfronteerd met een arbeidskrachte. Er worden daarom werkkrachten van buiten de provincie gezocht, dit brengt logistiek en mobiliteit met zich mee.”*

Deze mobiliteit zal dus ook een impact hebben op de luchtkwaliteit indien de mobiliteit niet wordt voorzien volgens het STOP principe. Zoals reeds hoger besproken heeft de luchtkwaliteit een reële gezondheidsimpact.

- PG 60: *“In absolute cijfers zal het toch vooral het wegtransport zijn dat zal groeien; we moeten deze infrastructuur dus voldoende performant houden.”*

Hierbij moet voldoende en dus expliciet benoemde aandacht zijn voor de vermijdbare gezondheidsimpact door geluids- en luchtkwaliteit voor zowel de directe omwonenden als ook ruimer in West-Vlaanderen.

2.2.4 Werken naar kwaliteitsvolle en gezonde kernen

Kwaliteitsvolle en gezonde kernen zetten aan tot actieve verplaatsingen en actieve vrije tijd omdat sociale netwerken en voorzieningen (winkels, scholen, parken ...) op stap- of fietsafstand bereikbaar zijn. Dit kan objectief berekend worden met [de walkabilityscore-tool](#). In buurten met een hoge walkabilityscore zijn meerdere basisfuncties aanwezig (wonen, winkelen, spelen, werken, zorg, groen ...), is de woondichtheid hoger en is het netwerk van straten beter verbonden voor stappers en trappers.

In zo'n kernen maken we gezondheid verder vanzelfsprekend door in te zetten op een recreatief en functioneel verbindingsweefsel, gericht op stappen, fietsen en het openbaar vervoer. Gezonde mobiliteit krijgt prioriteit. Beschikbare ruimte wordt ingezet voor actieve vrije tijd (bv. speeldomein), gezonde voeding (bv. volkstuinten) met telkens aandacht voor ontmoetingsaspecten (bv. zitbanken). Meer natuur en minder verharding is vanzelfsprekend, zowel wat betreft bebouwing als verplaatsingsoppervlakte.

Voorbeeld vanuit de conceptnota

- PG 77: *“Bij centrumontwikkelingen speelt het groenblauwe netwerk* een belangrijke rol en krijgt het voldoende ruimte om zo een aangename en kwalitatieve publieke ruimte te creëren.”*

De maatschappelijke tendens is om hierbij ook expliciet te spreken over “gezonde publieke ruimte”. Dit expliciet benoemen ondersteunt en versterkt de beleidsmatige aandacht en ambities voor een gezond West-Vlaanderen.

2.2.5 Kwalitatieve ontmoetingsruimte creëren

Een gezonde publieke ruimte die uitnodigt tot bewegen in de vrije tijd, is een publieke ruimte met o.a. toegankelijke speel- en sportterreinen, toegankelijke natuur waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, ...

Investeren in de inrichting en bereikbaarheid van beweegvriendelijke publieke ruimte is belangrijk voor alle bevolkingsgroepen. Maar voor groepen met een lage socio-economische status is het belang het grootst: zij zijn voor hun actieve vrijetijdsbesteding vaak sterk afhankelijk van de nabije publieke ruimte omdat zij meestal niet over een eigen tuin beschikken, of omdat de drempels tot een gestructureerd vrijetijdsaanbod voor hen te hoog zijn.

Daarom is het essentieel om te investeren in kwaliteitsvol ingerichte en kosteloze ontspanningsplekken dicht bij huis, en in een gestructureerd recreatief aanbod op maat (zoals jeugdopbouwwerk en buurtsport).

Voorbeelden vanuit de conceptnota

- Pg 78 onderaan: *“De grote groene gebieden (natuurkernen en bossen), zoals de provinciale domeinen, de domeinen van het ANB of de natuurgebieden die beheerd worden door natuurverenigingen, spelen een belangrijke rol in de ruimte voor natuur, de versterking van de natuurwaarden en de natuurverbindingen op bovenlokaal niveau. De natuurwaarden in onze provincie worden richting 2040 versterkt door in te zetten op extra verbindingen en bijkomende natuur te ontwikkelen. Hierdoor zal de biodiversiteit verhogen maar wordt er ook een antwoord geboden op de recreatieve vraag en noden. Deze doelstellingen worden verder opgenomen in de strategieën”*

Het ontwikkelen van bijkomende natuur kan ook gekoppeld worden aan het mentaal welbevinden (plaats waar mensen elkaar ontmoeten). Meer groen leidt tot minder stress, minder piekeren en meer positieve emoties. Een groene omgeving/meer natuur leidt ook tot positieve effecten op vlak van andere gezondheidsthema's zoals geluidshinder, beweging of de gezondheidsongelijkheid.

- Pg 107: *“In deze strategie staat de bereikbaarheid en de kwaliteit en het multifunctioneel gebruik van de publieke ruimte als ontmoetingsruimte voorop. De strategie zet in op de ontwikkeling van bijkomende publieke ruimte en aangename verblijfs- en ontmoetingsruimte. Hierbij is er aandacht voor generatie-overstijgende ontmoetingsplaatsen.”*

Het is positief dat er ingezet wordt op generatie-overstijgende ontmoetingsplaatsen, maar er moet zeker ook aandacht gaan naar wat doelgroepen van verschillende socio-economische status nodig hebben. Vooral voor groepen met een lage socio-economische status is het belang het grootst. Het is duidelijk uit de demografische projecties (pg34) dat niet alleen leeftijd, maar vb. ook aantallen en types huishoudens evolueren. Dit gaat gepaard met veranderende noden aan voldoende, toegankelijke gezonde publieke ruimte. Dit moet dus expliciet opgenomen worden in deze nota. Het is ons duidelijk dat dit aspect opgenomen is bij het luik “woonruimte” (pg 106). Dit is echter een veel globaler aandachtspunt bij het inrichten en vormgeven van alle publieke ruimtegebruik.

3 Contact voor bijkomende informatie

Logo Brugge-Oostende vzw – Dieter Vanparys – dieter.vanparys@logobrugge-oostende.be

Logo Leieiland vzw – Nele Bouckaert – nele@logoleieiland.be

Logo Midden-West-Vlaanderen vzw – Stefanie Vanhoutte – stefanie@logomiddenwvl.be